

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת ויצא תשע"ה לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון א'ד

וביאורו הוא, על פי מה שכתוב ברמב"ן בכמה מקומות (יב"ג, יב"ד, כו-א) כי כל מה שאירע לאבות סימן לבנים (תנחומא ט), ואמר הקב"ה לאברהם צא וכבוש את הדרך לפני בניך (ב"ר ח-ו), ולכן יאריכו הכתובים במעשי האבות, שכולם באים ללמד על העתיד ע"ש. וכמו כן עניני הזיווגים, הגם שארבעים יום קודם יצירת הולד מכריזין בת פלוני לפלוני (סוטה ב.), אף על פי כן לא שוה בזה אחד לחבירו. והאבות הקדושים כבשו את הדרך לזרעם אחריהם גם בזה. הנה יצחק הביאו לו זיווגו על טס של זהב בלי שום טורח כלל. אביו אברהם היה עשיר גדול, ומסר לו שטר מתנה על כל נכסיו, ושלחו לו זיווגו רבקה בלי שום עיכובים, ויצחק יוצא לשוח בשדה, ורואה זיווגו בא לפניו. ולעומת זה יעקב הטריח עצמו לבוא לבית לבן, ובא בעירום ובחוסר כל, לא נזם אחד ולא צמיד אחד, והוצרך לעבוד עבודת הפרך ארבע עשרה שנה עבור זיווגו, הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה, ותדד שנתי מעיני (לא-מ). ויצחק כבש הדרך למי שזיווגו בא אליו, ויעקב הוצרך לכבוש הדרך למי שהולך לזיווגו בעירום ובחוסר, שגם במצב כזה יזכו לבנות בתים נאמנים לה'.

*

ובזה יש לבאר מה שאמרו חז"ל (חולין צא): כתיב ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה [דמשמע דמטי לחרן], וכתיב ויפגע במקום [דהיינו בית אל דאכתי לא מטי לחרן], אלא כי מטא לחרן אמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי, כד יהיב דעתיה למיהדר קפצה לו ארעא, מיד ויפגע במקום ע"כ. והנה ידוע כי קפיצת הארץ יתכן בשתי פנים, או שהאדם קופץ

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כח-י). ברש"י לא היה צריך לכתוב אלא וילך יעקב חרנה וכו' ע"ש. ונראה דאיתא בגמרא (מגילה יז.) שיעקב אבינו נענש על מה שפירש מאביו כ"ב שנה, שגם בנו יוסף פירש ממנו שלא ראהו כ"ב שנה ע"ש. והקשה במהרש"א (שם) דלמה נענש, כיון דברצון אביו ואמו ובמצותן הלך יעקב, מסתמא מחלו על כבודם. וכתב בשם בעל אמרי נועם בשם הר"י מפרי"ש שלבסוף י"ד שנה שהיה בבית עבר נתקררה דעתו של עשו, ושלחה רבקה אמו את דבורה מניקתה אחריו לבית לבן, והוא שהה שם כ"ב שנה ע"כ. והנה רבקה אמרה ליעקב, וישבת עמו ימים אחדים עד אשר תשוב חמת אחיך (כז-מד). וזהו שהודיענו הכתוב, ויצא יעקב מבאר שבע, שכאשר יצא ללכת לבית לבן, וילך חרנה, כבר חלף והלך החרון אף מעשו ולא רצה עוד להורגו, ומכל מקום יצא מבאר שבע.

*

ולכאורה למה באמת לא הלך חזרה הביתה. וצריכין לומר כיון שהיה מחוייב בפריה ורביה, ואביו גילה לו שזיווגו שם, שאמר לו וקח לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך, על כן עזב את באר שבע והלך לחרן. אך אכתי תקשה, למה לא עשה כמו אביו יצחק, לשלוח שליח לבית לבן ליקח משם אשה עבורו. ונראה דאיתא במדרש בפרשתנו (ב"ר סח-ג) יש שהוא הולך אצל זיווגו, ויש שזיווגו בא אצלו. יצחק זיווגו בא אצלו דכתיב (כד-ג) וישא עיניו וירא והנה גמלים באים, ויעקב הלך אצל זיווגו דכתיב ויצא יעקב ע"כ. ועל כן הוצרך יעקב ללכת לחרן עבור זיווגו.

ובחידושי חתם סופר (כתובות יז), והובא באוצרות חתם סופר, כתב, דלפי זה סידור המקראות, ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, כך הוא, מתחלה יצא ממגורי אביו מחברון, ונטמן י"ד שנה בבית עבר, ואחר כך יצא משם לילך לחון, אלא בתחלה הלך לבאר שבע, אצל 'אשל אברהם של אברהם אבינו' להתפלל שם וכו' ע"ש. והיינו כי שם נאמר (כא-לג) ויטע אשל בבאר שבע, ויקרא שם בשם ה' א-ל-עולם, אם כן שם היה מקום תפלתו והרבצת האמונה של אברהם, והלך יעקב לשם. ואם כן שפיר הלך מתחלה להתפלל במקום שהתפלל שם אבותיו, אברהם אבינו. ומיצחק כבר קיבל ברכתו לזיווגו שילך לבית לבן. ועל כן לא עלה על דעת יעקב לעמוד להתפלל בהר המוריה, כי יש לו כבר אתו עמו זכותו של יצחק ואביו אברהם, ולא רצה להתעכב בבריחתו מבית אביו.

אמנם כשבא לחון התבונן שלא טוב עשה, ויהיב דעתיה למיהדר, והוא על פי מה שכתוב בבני יששכר (מאמרי השבתות ח-טו) לפרש הכתוב ואני תפלתי לך ה' עת רצון וגו' (תהלים סט-יד), על פי ששמע בשם כבוד אדמור הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, דלפעמים נענה האדם אפילו שלא על ידי תפלה רק על ידי דיבור בעלמא שאומר יהא כך וכך, ובאם הוא עת רצון מתקיים דברו, אבל חילוק הוא בין דבר המתפעל על ידי תפלה ובין דבר המתפעל על ידי דיבור, שהדבר המתפעל רק על ידי דיבור אין האדם בטוח שיהיה להדבר הנפעל כה הקיום, מה שאין כן בדבר המתפעל על ידי תפלה יש להנפעל כח הקיום. כגון בהתפלל אדם על איזה עקר ועקרה שיפקדם השי"ת, הנה אם נענה בתפלתו ונתעברה העקרה אזי הזרע הוא של קיימא, מה שאין כן כשנפעל הדבר רק על ידי דיבור אין הדבר בטוח כל כך לכח הקיום, והאריך הרבה הקדוש זצללה"ה בדבר. ומעתה נבאר על ידי זה הפסוק שאומרת כנסת ישראל לפני הקב"ה, ואני תפלתי לך ה' עת רצון, רצה לומר הגם שהוא עת רצון ויכול האדם לפעול בדיבור מבלי תפלה, עם כל זה אני איני סומך על זה, רק אני תפלתי לך ה', אני מתפלל לפניך בתפלה ממש, על כן אלקים ברב חסדך ענני באמת ישעך, תבא אלי ישועתך באמת, היינו בכח הקייום הקיום ישועה נצחיית, קושטא קאי, וזהו באמת ישעך ודפח"ח. (ועיין עוד בזה במגיד תעלומה ברכות לא, והובא בשמן ראש לפסח ח"א תטו).

ולכן הגם שקיבל ברכה מאביו יצחק על זיווגו, אבל אין זה נצחי כל כך כמו מקום שהתפלל בו יצחק, כי שם

ממקומו ומגיע מהר להמקום שרוצה. או שהמקום קופצת ממקומה להגיע להמקום שהאדם עומד. ומבואר ברש"י (כח-יז) שאצל יעקב, נעקר הר המוריה ובא למקומו ע"ש. ונראה דוזהו שאמר הכתוב וילך חרנה, כי אם הקפיצת הדרך הוא באופן שהאדם קופץ, אז הארץ נשאר בכל מקום על מקומו. אבל אם הר המוריה נעקר ממקומו ובא לחון, אז הוצרך חון להדחק ממקומו וליתן מקום להר המוריה שיוכל להיות חונה שם. ועל כן שפיר אמר וילך חרנה, שחון הוצרך לילך ממקומו ליתן מקום להר המוריה.

אך עצם הדבר צריך ביאור רב, איך יתכן שבחיר האבות ההולך לישא אשה, ולרדת לבית לבן, שלא יעלה על דעתו להתפלל על זיווגו כאשר עובר את הר המוריה, עד שבא לחון ויהיב דעתיה למיהדר. אמנם לפי מה שביארנו יש לומר, דידוע מהמדרש כי יצחק שהיה עשיר נתן ליעקב כל מה שצריך לצורך זיווגו, אלא על הדרך בא אליפו בשליחות עשו להורגו, ונתן לו כל ממונו. ועל כן בתחלה כאשר יצא לגמור זיווגו היה עשיר, ועל זיווגים כאלו כבר כבש אביו יצחק הדרך בזיווגו, וכעת קיבל ממנו ברכתו, ואין ליעקב לתקן ולכבוש הדרך לדורותיו בזה, על כן לא יהיב דעתיה להתפלל בהר המוריה. אך כאשר בא אליפו ולקח ממונו, וכעת הולך לזיווגו בעירום ובחוסר כל, והוא צריך לכבוש כעת דרך חדש במצב כזה לזרעו אחריו, על כן יהיב דעתיה למיהדר להתפלל במקום שהתפללו אבותיו, כדי שיוכל לכבוש גם במצב כזה זיווגי דורותיו אחריו.

*

עוד יש לומר בטעם דלא יהיב דעתיה להתפלל מתחלה, דהנה ברמב"ן (כח-יז) הביא דברי המדרש (ב"ר סד-ד) אמר רבי הושעיה, כבר כתיב (לעיל כח-יז) וישמע יעקב אל אביו ואל אמו וילך פדנה ארם, ומה תלמוד לומר ויצא יעקב מבאר שבע, אלא אמר, אבא בשעה שבקש לצאת לחוצה לארץ מהיכן הורשה לו, לא מבאר שבע, אף אני הריני הולך לבאר שבע, אם נותן לי רשות הריני יוצא ואם לאו איני יוצא, לפיכך הוצרך הכתוב לומר ויצא יעקב מבאר שבע. וכוונת המדרש הזה, כי הם סבורים שיעקב בחברון נתברך שהוא ארץ מגורי אביו, ולשם חזר אליו, שנאמר (להלן לה-כו) ויבא יעקב אל יצחק אביו ממרא קרית הארבע היא חברון אשר גר שם אברהם ויצחק, ואם כן הכתוב שאמר ויצא יעקב מבאר שבע, כי כאשר צוהו אביו ללכת אל לבן, הלך שם ליטול רשות ע"כ.

החלום הזו וההבטחה לא בא לו, 'כי אם בית אלקים', רק עבור להורות לו שיחזור לבית אלקים, לבית מדרשו של עבר, ואין לו לברוח מעשו, כי יש לו שמירה מן השמים.

והנה אמרו (כתובות עה.) אמר אביי חד מינייהו [מבני ארץ ישראל] עדיף כתרי מינן. אמר רבא וחד מינן [מתלמידי חכמים שבבל] כי סליק להתם עדיף כתרי מינייהו ע"ש. ואם כן בן חוץ לארץ שעולה לארץ ישראל מתעלה בארבעה מדריגות ממה שהיה קודם לזה. ומעתה יעקב שהלך לחרן שהיא חוץ לארץ, והוא עולה כעת לארץ ישראל לבית מדרשו של עבר, יתעלה בתורתו בארבעה מדריגות. על כן בא הנגינה 'מונח רביעי', כי בחזרה זו לבית אלקים, מונח עילוי בארבעה מדריגות ממה שהיה לו מלפנים.

*

והנה במאמרם, יש שזיווגו הולך אצלו, ויש שהולך אצל זיווגו, יש לומר בזה עוד, ולבאר מה שהעיר בתורת משה (ק"ב): על מה דמייתי קרא שיצחק זיווגו בא אצלו שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה והנה גמלים באים. ולא מייתי מקרא דמקדמי טובא, כאשר שלח אברהם אליעזר לפדן ארם והשביעו שלא יוליך בני שמה (כ"ד-ו) ע"ש.

ונראה דהנה מצינו ביעקב שאמר ללבן, אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה (כ"ט-יח), וקיים דברו, ואחר שבע שנים נשא את לאה. וכאשר נתברר ליעקב שרימה אותו לבן, אמר לו לבן מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת, בעבודה אשר תעבוד עמדי עוד שבע שנים אחרות אחר נישואיה. וברבינו בחיי כתוב, ויש לתמוה בזה, מה היתה כוונת יעקב להתחיל להזכיר לו הזמן הגדול של שבע שנים להשתעבד בהם, ואילו היה לבן מתחיל בזה, שיאמר תעבדני שבע שנים, ראוי לו ליעקב שימעיט הזמן ויאמר כי די לו בעבודת שתים ושלוש שנים, ואיך יתחיל הוא כזה ע"ש. ויש להוסיף לתמוה, דלמה שינה אחר זה ברחל שנשא אותה מקודם, ואחר כך השלים ימי עבודתו עבורה.

ונראה כי הנה בנות לבן הרי נתגדלו בבית אביהם הרמאי, עובד עבודה זרה ותיק, וכל דבריו ועסקיו הם ברמיה ובגזל, ומעולם לא ראו בניו הנהגה בדרכי התורה, אשר בכל פרט ופרט יש דיני תורה איך להתנהג,

במקום שהוא נשרש כח נצחי להתפללות שמתפללים שם, וזה עולה פי כמה יותר מברכתו של יצחק, ולכן יהיב דעתיה למיהדר להר המוריה, ומיד קפצה לו הארץ.

*

ואמר הכתוב וילן שם כי בא השמש וגו', ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה וגו', והנה ה' נצב עליו, ויאמר וגו', והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך וגו', וייקץ יעקב משנתו ויאמר וגו', אין זה כי אם בית אלקים וגו' (כ"ח-ב). ויש להבין לאיזה צורך בא לו ליעקב הבטחה זו שישמור אותו בכל אשר תלך, הלא בלי הבטחה זו, תהא שכרו יותר גדול, שמקבל על עצמו הנהגת קונו ולא מתרעם. וגם הלא דבר זה יראה בעצמו אחר כך בעיניו כי ה' עמו, שהיה לו קפיצת הארץ, ונודמן לו תיכף זיווגו, ושוב נתעשר בבית לבן שלא כדרך הטבע. גם יש להבין 'אין זה כי אם' בית אלקים, ולא אמר סתמא 'זה בית אלקים'. וגם לבאר הנגינה על זה 'מונח רביעי'.

ונראה דהנה אמרו חז"ל (מגילה שם) שהיה יעקב מוטמן בבית מדרשו של עבר י"ד שנה ע"ש. ולפום ריהטא היה זה תיכף כשעזב בית אביו, ואחר י"ד שנה מתחלת ענין פרשה זו ויצא יעקב מבאר שבע וגו'. אמנם יש לומר בזה עוד, כי יציאת יעקב מבאר שבע לחרן היה תיכף, ושוב חזר להר המוריה ונתגלה לו מראות האלקים, ואז חזר לבית עבר על י"ד שנה. והיינו כי אחר שנתגלה לו מה, 'והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך', אם כן אין לו לירא עוד מעשו, ולמה הוא צריך לברוח לבית לבן, מוטב שיעשה השתדלותו להטמין עצמו בבית עבר ולישב באהלה של תורה, ועל כן חזר אז על י"ד שנה. ואחר הי"ד שנה אמר הכתוב אחר זה, וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם (כ"ט-א), כדי לקיים מצות אביו, קום לך פדנה ארם וגו', וקח לך משם אשה (כ"ח-ב). ועל כן אמר וישא יעקב רגליו, כי בשביל יראתו מעשו לא היה הולך לבית לבן, כי יש לו שמירה מן השמים, ורק כדי להעמיד תולדות שהם מכונים רגליו, ברא כרעיה דאבודה (עירובין ע:), ולדרוך בזה דרך לזיווגי דורותיו אחריו, ועבור להרים רגליו, הלך ארצה בני קדם.

ולכן כאשר ייקץ יעקב משנתו, והתבונן לאיזה צורך בא לו הגילוי כי ה' עמו לשומרו, הלא שכרו יהא גדול יותר כשילך בלי הבטחה זו, מזה השכיל להבין כי 'אין זה',

ואיך יצויר שיעקב הצדיק ישא אשה שרחוקה מהתנהגותו עד קצהו. ולא עוד אלא שגופם מפותם מנבילות וטריפות וגניבות וגזילות, ואיך יתכן שהם יורידו למטה נשמות י"ב שבטי י-ה, ואין הם מוכנים עדיין להנשא ליעקב. על כן אמר יעקב שרצה להמתין להנישואין שבע שנה, ובשנים הללו תלמוד דרכי התורה והיראה, ותראה התנהגותו, ובשנים הללו יתפטם גופה ממאכל שהוא על פי תורה, ואחר זה תהיה ראויה להנשא ליעקב, על כן אמר אעבדך מתחלה שבע שנה ואחר כך ישא אותה. מה שאין כן אחר שעברו כבר השנים הללו, ורחל ולאה התעלו במעלתם, היתה ראויה רחל להנשא ליעקב גם קודם ימי עבודתו.

שנותיו הראשונות של יעקב המבוארות בפרשת תולדות, ושנותיו האחרונות מבוארות בפרשת ויצא, היו באיכות שונה מן הקצה אל הקצה, כי עד ע"ז שנה היה איש תם יושב אהלים, דר בארץ ישראל בבית מדרשם של שם ועבר, תחת חסותו של אביו יצחק שהספיק לו פרנסתו, וכל ימיו היו קודש לה' בתורה ועבודה. לא כן השנים מאז והלאה, ירד לחוץ לארץ, עזב בית אביו ובית רבו, לדור בביתו של לבן מקור הטומאה שרצה לעקור את הכל. והיה עובד עבודה גשמית עשרים שנה בצאנו של לבן, הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה. וירד בעירום וחוסר כל למצוא זיווג, ואין בידו לא נזם ולא צמיד אחד, ירידה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא.

אך לעומת זה מצינו ביצחק, שכאשר נשא את רבקה לא המתין שום זמן, וכאשר ביקשו מאליעזר תשב הנערה אתנו ימים או עשור (כד-נה), השיב אל תאחרו אותי, וכאשר הגיעו ליצחק, אמר הכתוב ויביאה יצחק האהלה שרה אמו (כד-זו), וברש"י שנעשית דוגמת שרה אמו, נר דלוק מערב שבת וכו' (ב"ר ס-טז), ולא המתין יצחק כלל עד שתתרגל שתהא ראויה להיות אשתו. ועל כרחק שמדריגתו של יצחק היתה כל כך גדולה, שהמשיך אותה להתעלות תיכף מדיוטא התחתונה עד לרום מעלתה. ועל זה רמזו, יש שזיווגו הולך אצלו, שזיווגו מתעלית מעצמה לרום מעלתו, וכמו שהיה ביצחק, שנאמר וירא והנה גמלים באים וגו', ומיד ויביאה יצחק האהלה שרה אמו. ויש שהוא הולך אחר זיווגו, וזהו דוגמתו של יעקב, שהוצרך להוריד עצמו לזיווגו ללמדם מתחלה חוקי חיים, ולהעלותם לאט לאט לרום מדריגתו, ורק אחר שבע שנים היו ראויים להנשא לו, והאבות כבשו את הדרך לבניהם לכל סוגי הזיווגים.

אמנם יעקב אבינו בגודל אמונתו ובטחונו בקונו, לא נשבר לבו, ולא התרעם על דרכי ה', אלא אם זהו רצון ה', אז אעבוד את לבן בכל כחי, וביטל רצונו ושאיפותיו לרצונו של מקום. וקיים בכל דרכיך דעהו, להעלות כל עניני הגשמיים לכבודו ית"ש, שיוכל לעבוד בזה את ה'. וכל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו, וזהו תכלית האדם שעבורו נברא, וכמו שאנו אומרים ברוך אלקינו שבראנו 'לכבודו', שמכל מעשיו יגיעו כבוד שמים. וזהו שהראה לו ה' בחלום הלילה, כי יתכן להיות 'סולם מוצב ארצה', מונח בעיני ארצות, אבל אם 'ראשו' של אדם 'מגיע השמים', שמכוין לכבוד שמים, אז 'מלאכי אלקים עולים ויורדים בו', נותן כח בפמליא של מעלה. ומי שמכוין בכל מעשיו לשם שמים, נמצא עובד את בוראו תמיד (ש"ע אר"ח סימן רלא).

והנה פרשה זו של ויצא סתומה, והיינו שמתחלת באותה שורה עצמה שמסיים בה בהפרשה שלפניה, רק שמניח הפסק ט' אותיות, ולא כשאר פרשיות שאינה מתחלת באותה שורה. ובבעל הטורים (כח"י) כתב הטעם, לפי שיצא בסתר וברח בהחבא ע"ש. ויש לומר עוד, כי הנה

וזהו שרצה התורה להורות לנו, שנדע כי אצל יעקב אבינו שתי הפרשיות הללו היו אצלו כאחד, בלי שום הפסק, וחסד ה' אשירה ומשפט אשירה, שגם כאשר הוצרך לצאת מבית אביו ובית מדרשו לעבוד אצל לבן לצורך זיווגו ולגידול ילדיו, היה פרשה זו שוה אצלו כמו השנים שהיה יושב אהלים, אשר בכלום עבד את ה' כפי שהזמינו לו מההשגחה העליונה.

*

הגליון הזה נתנדב על ידי				
ברכת מזל טוב להרה"ג ר' בנימין ברייער שליט"א דומ"ץ בית מדרשו וברון יהודה לרגל השמחה השרויה במעונו בארוסי בתו למזל טוב	לע"נ הר"ר חיים דוד ב"ר צבי ע"ה נפטר מ"ז כסלו תש"ע לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. נתנדב ע"י בנו מוה"ר ר' מנשה עהרענפעלד הי"ו	לע"נ הר"ר יצחק שלום ע"ה ב"ר משה נ"ו נפטר מ"ז כסלו תשס"ב לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. נתנדב ע"י בנו מוה"ר ר' אשר אנשיל בינעט הי"ו	מוה"ר ר' יוסף דוד טובל הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בארוסי בתו למזל טוב	מוה"ר ר' יואל דוד סרינס הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות
מוה"ר ר' יוסף דוד טובל הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בארוסי בתו למזל טוב	מוה"ר ר' יואל דוד סרינס הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' יואל דוד סרינס הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' יוסף דוד טובל הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בארוסי בתו למזל טוב	מוה"ר ר' יואל דוד סרינס הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות